

NOWY RAPORT

KLASTER
INNOWACJI
SPOŁECZNYCH

Analiza i rekomendacje kryteriów oceny aplikacji projektów innowacyjnych w ramach programu FENG

Fundusze Europejskie
dla Nowoczesnej Gospodarki

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

NCBR
Narodowe Centrum Badań i Rozwoju

Analiza i rekomendacje kryteriów oceny i przebiegu procesu aplikowania o dotacje na projekty innowacyjne w ramach programu FENG

Spis treści

Wstęp	1
1. Przegląd kryteriów oceny wniosków	1
1.1. Rodzaje kryteriów oceny	1
1.1.1. Kryteria merytoryczne	2
1.1.2. Kryteria organizacyjne	3
1.1.3. Kryteria finansowe	4
1.1.4. Kryteria zgodności z przepisami i politykami UE	4
1.2. Proces oceny kryteriów	6
1.2.1. Ocena punktowa	6
1.2.2. Rola zespołu ekspertów	6
2. Przegląd procesu oceny wniosków	7
2.1. Przejrzystość i jasność kryteriów oceny	7
2.2. Spójność i obiektywność oceny	8
2.3. Efektywność procesu oceny	9
2.4. Jakość informacji zwrotnej dla wnioskodawców	11
3. Przegląd formularza wniosku o dofinansowanie	12
3.1. Przejrzystość instrukcji wypełniania wniosku	12
3.2. Struktura i szczegółowość budżetu	13
3.3. Jasność wymagań dotyczących załączników	14
4. Realizacja zasady DNSH w programach FENG	14
4.1. Definicja zasady DNSH	14
4.2. Zasady wdrażania DNSH w programach FENG	15
4.4. Rekomendacje dla wnioskodawców	17
5. Wnioski i rekomendacje w zakresie zrozumiałości kryteriów, formy i procesu oceny oraz wskazanie kierunków i postulatów które umożliwiają poprawę procesu	

aplikowania o środki.....	17
5.1. Podsumowanie głównych wniosków.....	17
5.2. Rekomendacje dotyczące zrozumiałości kryteriów oceny.....	18
5.3. Rekomendacje dotyczące formy i standaryzacji procesu oceny.....	18
5.4. Kierunki przyszłych działań.....	19

Wstęp

Celem niniejszej analizy jest wypracowanie rekomendacji dotyczącej realizacji projektów innowacyjnych w przyszłych naborach w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (dalej: FENG), na podstawie podziałania „Ścieżka Smart”. Celem Ścieżki, zgodnie ze Szczegółowym Opiszem Priorytetów Programu Operacyjnego FENG jest rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych przedsiębiorstw poprzez realizację prac B+R, wdrożenie innowacji, 7 w powiązaniu z dostosowaniem działalności przedsiębiorstw do wyzwań wskazanych w Europejskim Zielonym Ładzie oraz związanych z cyfryzacją, rozwojem infrastruktury badawczej, internacjonalizacją działalności, a także wzrostem kompetencji kadr.

Do listopada 2024 roku Ścieżka Smart objęła trzy nabory (w swojej podstawowej wersji, odbył się bowiem także jeden nabór w dodatkowym temacie „Dostępność”), z których dwa zostały rozstrzygnięte.

Analiza obejmuje w pierwszej kolejności przegląd aktualnej wersji Ścieżki Smart, tj. kryteriów i procesu oceny wniosków, jakości formularza wniosku o dofinansowanie, a także realizacji jednej z kluczowych zasad w programach FENG, tj. Do not Significant Harm (DNSH). Następnie sformułowane zostały wnioski i rekomendacje wraz z kryteriami przyszłych działań.

1. Przegląd kryteriów oceny wniosków

1.1. Rodzaje kryteriów oceny

Program Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki obejmuje kilka kategorii kryteriów oceny projektów – można je podzielić według:

- **Wymagalności**
 - Obligatoryjne – ich spełnienie warunkuje możliwość ubiegania się o realizację projektu,

- Rankingujące – ich spełnienie nie jest obowiązkowe, ale spełnienie ich pozytywnie wpływa na punktację, co w konsekwencji decyduje o finalnej pozycji projektu w rankingu,
 - Rozstrzygające – ich spełnienie nie jest obowiązkowe, jednak w przypadku uzyskania przez dwa i więcej podmiotów tej samej liczby punktów, ich spełnienie rozstrzyga o tym który z projektów zostanie przedstawiony wyżej w rankingu.
- **Zakresu**
 - Horyzontalne – dotyczą wszystkich naborów w Programie FENG,
 - Wspólne – dotyczą wszystkich wniosków składanych w danym naborze, bez względu na ich zakres,
 - Modułowe – dotyczą jedynie wybranych przez wnioskodawcę modułów do realizacji.
 - **Rodzaju**
 - Merytoryczne
 - Techniczne
 - Finansowe
 - Organizacyjne
 - Zgodności z przepisami i politykami UE

Na potrzeby niniejszego dokumentu przeanalizowane zostały kryteria oceny w działaniach „Ścieżka SMART¹” w ramach 1 Priorytetu „Wsparcie dla przedsiębiorców”² oraz „Promocja marki innowacyjnych MŚP” w ramach 2 Priorytetu „Środowisko sprzyjające innowacjom”³.

¹ Dotyczące czwartego naboru wniosków, realizowanego do 24 października 2024.

²https://www.parp.gov.pl/storage/grants/documents/743/20240523_Zal_3_do_RWP_Kryteria_wyboru_projektow_Czesc_I.pdf (dostęp do wszystkich źródeł: 29.10.2024 r.)

https://www.parp.gov.pl/storage/grants/documents/743/20240523_Zal_3_do_RWP_Kryteria_wyboru_projektow_Czesc_II.pdf

³https://www.nowoczesnagospodarka.gov.pl/media/140191/Kryteria_Promocja_Marki_innowacyjnych_MSP_2024.pdf

1.1.1. Kryteria merytoryczne

W przypadku naboru „Ścieżka SMART” do obligatoryjnych kryteriów dla projektu należy zaliczyć:

- spójność projektu
- spełnienie efektu zachęty
- zgodność z zakresem naboru
- realizację współpracy z MŚP, w tym efekty i korzyści (dotyczy dużych przedsiębiorstw)
- realizację modułu obligatoryjnego

Ponadto, badane są kryteria merytoryczne dla poszczególnych modułów. Należą do nich:

- Istota modułu
- Wskaźniki modułu
- Zgodność z KIS (Krajowymi Inteligentnymi Specjalizacjami)
- Prowadzenie działalności która nie jest wykluczona ze wsparcia
- Charakter badawczo-rozwojowy modułu, Plan prac B+R i Innowacyjność rezultatu prac B+R (w przypadku Modułu B+R)
- Wyniki prac B+R jako przedmiot wdrożenia, Zapotrzebowanie rynkowe i opłacalność i Innowacyjność przedmiotu wdrożenia (w przypadku modułu wdrożenie innowacji)

Kryteria merytoryczne są szczególnie istotne, gdy jednocześnie są one rankingujące. Przykładowo, w przypadku innowacji w skali minimum krajowej, która jest wynikiem prac B+R, wnioskodawca może uzyskać szeroki zakres punktów, od 0, przez 1, 2 i 3, aż po 12 punktów. Do rankingujących kryteriów merytorycznych zaliczone zostały:

- Innowacja w skali minimum krajowej jest efektem wyników prac B+R
- Potencjał innowacji do transformacji rynku
- Ekoinnowacja na poziomie kraju
- Innowacja cyfrowa na poziomie kraju
- Społeczne znaczenie innowacji

Pierwsze dwa z powyższych kryteriów są jednocześnie kryteriami rozstrzygającymi w naborze środków.

Z kolei dla programu Promocji marki innowacyjnych MŚP, kryteria merytoryczne są zawarte przede wszystkim w kryteriach merytorycznych obligatoryjnych i obejmują:

wskaźniki projektu, produkt i markę produktową oraz zgodność z Krajową Inteligentną Specjalizacją.

1.1.2. Kryteria organizacyjne

Warunkują one zdolność wnioskodawcy do wzięcia udziału w konkursie i prawidłowej realizacji projektu. Należą do nich np.:

- Obligatoryjnie - Kwalifikowalność wnioskodawcy (prowadzenie działalności na terytorium RP potwierdzone wpisem do właściwego rejestru/ewidencji). W ramach powyższego kryterium możliwe jest także wykazanie, że wnioskodawca nie został wykluczony z naboru w związku z ustawą o szczególnych rozwiązaniach w zakresie przeciwdziałania wspieraniu agresji na Ukrainę oraz służących ochronie bezpieczeństwa narodowego.
- Doświadczenie Wnioskodawcy w działalności eksportowej i jego potencjał eksportowy
- Innowacyjność Wnioskodawcy
- Aktywność Wnioskodawcy na rynkach międzynarodowych
- Współpraca w związku z projektem
- Członkostwo w krajowym klastrze kluczowym
- Stopa bezrobocia w powiecie w którym realizowany jest moduł obligatoryjny

1.1.3. Kryteria finansowe

W ramach powyższych kryteriów w Ścieżce SMART badana jest zdolność wnioskodawcy do finansowej realizacji projektu (na podstawie analizy przedstawionej w modelu finansowym) – z zastrzeżeniem że, w przypadku stwierdzenia braku zdolności do sfinansowania wszystkich modułów, dopuszczalna jest korekta wniosku. Ponadto, kryterium ocenianym w ramach każdego z modułów projektu jest jego budżet.

Z kolei w przypadku Promocji marki innowacyjnych MŚP, badany jest budżet projektu i jego uzasadnienie, okres realizacji kosztów, zgodność z limitami, a także budżetowa wykonalność projektu.

W obydwu przypadkach do kryteriów finansowych należy także zaliczyć zgodność z przepisami dotyczącymi pomocy publicznej.

1.1.4. Kryteria zgodności z przepisami i politykami UE

Głównymi kryteriami zgodności są w tym przypadku kryteria horyzontalne UE. Realizowany projekt powinien:

- **Spełniać horyzontalne zasady równości szans i niedyskryminacji**

Zasady te skonkretyzowane zostały w Wytycznych dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027 wraz z załącznikami. Projekt musi zostać oceniony rozłącznie w stosunku do zasady równości szans i niedyskryminacji oraz w stosunku do zasady równości kobiet i mężczyzn.

- **Zapewniać zgodność z Kartą Praw Podstawowych (dalej: KPP)**

Projekty realizowane w ramach FENG muszą być co najmniej neutralne w stosunku do KPP⁴. W ramach tej zasady, wnioskujący powinien przede wszystkim zagwarantować, że jego projekt będzie pozytywnie, bądź neutralnie odnosił się do godności człowieka, zakazu tortur, niewolnictwa, pracy przymusowej lub poniżającego traktowania albo karania, a także następujących praw: do integralności, wolności i bezpieczeństwa osobistego, poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, życia rodzinnego i zawodowego ochrony danych osobowych, wolności sumienia, myśli i religii, wyboru zawodu i podejmowania pracy, równości wobec prawa, niedyskryminacji i różnorodności kulturowej, religijnej i językowej, równości kobiet i mężczyzn, praw osób w podeszłym wieku oraz niepełnosprawnych, praw pracy w postaci prawa pracowników do informacji, konsultacji, rokowań i działań zbiorowych, a także ochrony w przypadku nieuzasadnionego zwolnienia sprawy, należytych i sprawiedliwych warunków pracy oraz ochrony młodocianych w pracy i zakazu pracy dzieci.

Zgodność z powyższymi prawami i wolnościami nie oznacza jednak że projekt automatycznie spełni kryteria zgodności – ubiegający się o wniosek jest bowiem zobowiązany wskazać we wniosku inne prawa i wolności wymienione w KPP, jeżeli jego projekt może mieć na nie wpływ. Nawet jednak jeśli tego wpływu nie ma, to i tak wnioskodawca musi zapewnić neutralność projektu wobec pozostałych artykułów KPP.

- **Zapewniać zgodność z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych**

Podobnie jak w przypadku KPP, wnioskodawca zobowiązany jest do przedstawienia informacji o zgodności projektu z wybranymi artykułami Konwencji⁵, ewentualnym oddziaływaniu na inne prawa i wolności wymienione w Konwencji, a także zagwarantować neutralność wobec pozostałych jej przepisów. Wnioskodawca powinien we wniosku odnieść się do:

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT>

⁵ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/konwencja-onz-o-prawach-osob-niepelnospawnych>

- Zasad Konwencji do jakich zaliczane są: poszanowanie przyrodzonej godności, autonomii osoby, w tym swobody dokonywania wyborów, a także poszanowanie niezależności osoby, niedyskryminacja, pełny i skuteczny udział w społeczeństwie i integracja społeczna, poszanowanie odmienności i akceptacja osób niepełnosprawnych, będących częścią ludzkiej różnorodności oraz ludzkości, równość szans, dostępność, równość mężczyzn i kobiet, oraz poszanowanie rozwijających się zdolności niepełnosprawnych dzieci oraz poszanowanie prawa dzieci niepełnosprawnych do zachowania tożsamości.
- Równości i niedyskryminacji
- Praw niepełnosprawnych kobiet i dzieci
- Zapewniania dostępności
- Zagwarantowania równego dostępu do pracy i zatrudnienia.
- Spełniać zasadę zrównoważonego rozwoju (opisaną szerzej w pkt. 4. Realizacja zasady DNSH w programach FENG)

1.2. Proces oceny kryteriów

1.2.1. Ocena punktowa

W przypadku obydwu analizowanych naborów, przyjęto następujące metody oceny punktowej:

- **Ocena TAK/NIE** dla kryteriów obligatoryjnych (niespełnienie przynajmniej jednego z tych kryteriów skutkuje niewybraniem projektu do dofinansowania)
- **Punktacja liczbowa** w przypadku kryteriów rankingujących. Łącznie w naborze Ścieżka SMART można w ten sposób uzyskać 25 punktów, zaś w Promocji marek innowacyjnych MŚP 7 punktów.
- Nie została ustalona minimalna liczba punktów w kryteriach rankingujących

1.2.2. Rola zespołu ekspertów

Eksperci dokonują oceny wniosków w następującej konfiguracji:

- I etap – jeden ekspert i jeden ekspert wiodący
- II etap – dwóch ekspertów i jeden ekspert wiodący

Rolą ekspertów jest dokonywanie ocen wniosków na podstawie kryteriów projektu. O ile jednak w I etapie ocena dokonywana jest wyłącznie na podstawie informacji zawartych we wniosku, to ocena w II etapie dokonywana jest na podstawie wniosku, informacji przekazanych w odpowiedzi na wezwanie do uzupełnienia/poprawienia wniosku (a także powtórnego uzupełnienia) oraz informacji udzielanych przez wnioskodawcę podczas posiedzenia Panelu KOP.

Ponadto eksperci zobowiązani są do:

- Uczestnictwa w panelu KOP,
- Przekazania wstępnych uwag w systemie LSI na co najmniej 7 dni przed planowanym terminem posiedzenia

Program Promocji marki innowacyjnych MŚP określa ekspertów mianem Członków oceniających. Dokonują oni oceny dwuosobowo, jednak w przeciwieństwie do Ścieżki SMART nie wyodrębniono wśród nich roli eksperta wiodącego, co oznacza że zobowiązani są oni do wypracowania jednomyślnej oceny. Ich rola kończy się na ocenie, konkurs nie przewiduje bowiem organizacji panelu.

2. Przegląd procesu oceny wniosków

2.1. Przejrzystość i jasność kryteriów oceny

Szczegóły dotyczące kryteriów oceny w Ścieżce SMART zostały podzielone na dwa odrębne dokumenty. W pierwszym z nich szczegółowo opisane zostały wspólne kryteria dla projektów, w drugim zaś kryteria dla poszczególnych modułów.

Analiza treści dokumentu ujawnia pewne trudności w interpretacji oczekiwań stawianych przed wnioskodawcami oraz wymagań określonych przez instytucję ogłaszającą konkurs. Poszczególne moduły zawierają opisy **4-5 podkryteriów**, przy czym **niespełnienie jednego z nich skutkuje wykluczeniem projektu z dalszego etapu oceny**. Wprawdzie kryteria są opisane szczegółowo, jednak nie na tyle, by wnioskodawcy mogli uzupełnić odpowiednie pozycje we wniosku z przekonaniem, że dane kryterium nie zostanie ocenione negatywnie. Przykładowo, w kryterium „Innowacyjność rezultatu B+R” podkryteria obejmują sprawdzenie, czy cecha/funkcjonalności innowacji:

- wynikają z prac B+R planowanych do przeprowadzenia w module B+R;
- potwierdzają nowość rozwiązania w porównaniu do rozwiązań o podobnej funkcji podstawowej, dostępnych/stosowanych na rynku polskim (czy

produkt/proces znacząco różni się od produktów/procesów istniejących na rynku);

- zaspokajają zidentyfikowane potrzeby odbiorców;
- zostały określone adekwatnymi wskaźnikami innowacyjności.

Nietrudno wyobrazić sobie sytuację, w której jeden wnioskodawca, mimo innowacyjnego charakteru swojego projektu, może nieprawidłowo (w rozumieniu ekspertów) określić wskaźniki innowacyjności, co w efekcie skutkuje negatywną oceną i odrzuceniem wniosku. Z kolei inny wnioskodawca, który przedstawi dokumentację w postaci odniesienia się do wskaźników innowacyjnych cech rozwiązań konkurencyjnych może uzyskać pozytywną ocenę i zakwalifikować się do realizacji projektu, nawet jeśli jego rozwiązanie cechuje się mniejszym poziomem innowacyjności. Taka sytuacja wskazuje na potencjalną niejednorodność w procesie oceny, gdzie sposób prezentacji danych może mieć kluczowe znaczenie, niezależnie od rzeczywistego poziomu innowacyjności danego rozwiązania. W konsekwencji, kryteria mogłyby być interpretowane w sposób, który nie zapewnia pełnej obiektywności i sprawiedliwości wobec wszystkich aplikujących.

Budzi wątpliwości nadmierny nacisk na konieczność wykazania, że **innowacja wynika bezpośrednio z prac B+R realizowanych w ramach projektu**. W ramach kryteriów rankingowych za spełnienie tego wymogu można otrzymać 0, 1, 3 lub 12 punktów, co oznacza, że projekty, które przewidują realizację badań B+R w module B+R, są znacznie bardziej premiowane. W rezultacie, mogą one zyskać istotną przewagę punktową nad projektami, które choć potencjalnie bardziej innowacyjne, opierają się na rozwiązaniach opracowanych poza projektem lub nabytych od podmiotów zewnętrznych. Taka struktura punktacji zdaje się faworyzować jeden model działania, co może prowadzić do nierównego traktowania wnioskodawców i ograniczać różnorodność innowacyjnych podejść, które również mogłyby przyczynić się do realizacji celów programu. Warto rozważyć bardziej wyrównane podejście w zakresie punktacji, aby zapewnić sprawiedliwą ocenę różnych strategii innowacyjnych.

Nabór „Promocja marki innowacyjnych MŚP powielił niedoskonałości zauważone w programie Ścieżki SMART. Spośród **14 kryteriów** programu, **aż 12 ma charakter obligatoryjny** i są oceniane w systemie zero-jedynkowym (TAK/NIE). W praktyce oznacza to, że wnioskodawca może uzyskać dodatkowe punkty jedynie w ramach kryteriów dotyczących jego aktywności na rynku międzynarodowym oraz posiadania istotnego potencjału eksportowego na tych rynkach. Za oba te kryteria można zdobyć łącznie maksymalnie 7 punktów. Co istotne, nawet uzyskanie 0 punktów w kryteriach rankingowych nie wyklucza możliwości zakwalifikowania projektu do dofinansowania.⁶

⁶ Wyjątkiem jest jedynie sytuacja w której kwota przeznaczona na dofinansowanie projektów zostanie wyczerpana - §^o ust. 55 pkt 6) regulaminu

2.2. Spójność i obiektywność oceny

W przypadku naboru w Ścieżce SMART zauważalny był brak spójności dotyczący minimalnej liczby punktów wymaganej do rekomendowania projektu do wsparcia. O ile bowiem kryteria wyboru projektów⁷ wskazywały w poprzednim naborze, że ta została określona w Regulaminie wyboru projektów, to w rzeczywistości Regulamin możliwość tę odrzucał, wskazując że „Nie określa się minimalnej liczby punktów rankingujących wymaganej do wyboru projektu do dofinansowania.”⁸ Na oczywistą sprzeczność w tym zakresie zwróciła uwagę Najwyższa Izba Kontroli⁹ w wskazując że „w konsekwencji wśród pozytywnie ocenionych projektów znalazły się przedsięwzięcia o budzącej wątpliwości innowacyjności¹⁰”. W nowej dokumentacji dokonano uspoźnienia przepisów, jednak nie w kierunku wprowadzenia minimalnej liczby punktów rankingujących, ale w kierunku ustalenia fakultatywności zapisania takiej liczby w Regulaminie¹¹. Z kolei w przypadku Promocji marki innowacyjnych MŚP wprowadzono wprawdzie minimalną liczbę punktów w kryteriach rankingujących, jednak ustalono ją na 0 punktów. Powyższa sytuacja może budzić wątpliwości w zakresie wyboru innowacyjnych produktów, bowiem wymogi dotyczące innowacyjności zostały zawarte w kryteriach obligatoryjnych, a więc niezależnie od stopnia innowacyjności, zostanie on po prostu oceniony TAK/NIE.

Obiektywność oceny stała się także tematem **krytycznych głosów wnioskodawców**, których projekty nie zostały dopuszczone do realizacji. Wskazywali oni między innymi na **nieprzygotowanie ekspertów i ich niekonsekwencję w ocenianiu wniosków**.

¹²

⁷https://www.parp.gov.pl/storage/grants/documents/743/20230330_ZAL_3_RWP_Kryteria_wyboru_projektow_Sciezka_SMART_wspolne_rankingujace.pdf, s.5

⁸ § 6 pkt. 20 Regulaminu https://www.parp.gov.pl/storage/grants/documents/743/20240523_Regulamin_Wyboru_Projektow.pdf

⁹ <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/slamazarna-i-malo-innowacyjna-sciezka-smart.html>

¹⁰ Ibidem

¹¹ Zapis w Kryteriach wyboru projektów (część I) zmieniono na „Projekt może zostać pozytywnie oceniony, jeśli zarówno w I Etapie oceny, jak i II Etapie oceny, w każdym z kryteriów obligatoryjnych wspólnych dla Projektu oraz w każdym z kryteriów obligatoryjnych dla każdego modułu otrzyma ocenę „TAK”, a także – jeśli uzyskał minimalną liczbę punktów rankingujących, o ile minimalna liczba punktów

rankingujących została określona w Regulaminie wyboru projektów. Minimalna liczba punktów wymagana do wybrania projektu do dofinansowania może

zostać określona w Regulaminie wyboru projektów” – por. https://www.parp.gov.pl/storage/grants/documents/743/20240523_Zal_3_do_RWP_Kryteria_wyboru_projektow_Czesc_1.pdf, s. 4

¹² „Jednej z firm zarzucono podanie niemierzalnych wskaźników, mimo że liczba była wyrażona w sztukach; innej firmie odmówiono, ponieważ wskaźnik wyrażony w sekundach został uznany za niewłaściwy – rzekomo nie było wiadomo, kto będzie go mierzył. Znam przypadki, w których identycznie

Wątpliwości w zakresie obiektywności oceny budzą zapisy, zgodnie z którymi dany moduł może zostać oceniony także przez tylko jednego eksperta, a także fakt, że w przypadku gdy **oceny dokonuje dwóch ekspertów i są oni w swojej opinii niezgodni**, wówczas decyduje głos jednego z nich (eksperta wiodącego) – w takim razie można przyjąć, że ocena eksperta niewiodącego nie ma żadnego znaczenia. W takiej sytuacji ocena eksperta traci swój kolegialny charakter, należący do powszechnego standardu oceny wniosków o finansowanie. Znowu, odmienne rozwiązanie przyjęto w przypadku Promocji marki innowacyjnych MŚP, gdzie oceniającymi są dwaj eksperci, jednak są oni zobowiązani do wypracowania wspólnej, jednomyślnej oceny danego kryterium.

2.3. Efektywność procesu oceny

Proces oceny naboru w ramach Ścieżki SMART należy, pomimo istotnych zmian, **uznać za wysoce nieefektywny**.

Za nieuzasadnione należy uznać tak wysokie znaczenie kryteriów obligatoryjnych w porównaniu do kryteriów rankingowych. Innowacyjne ścieżki cechuje wyższy poziom ryzyka, dlatego większy nacisk powinien być kładziony na rozwój i technologię, a mniejszy na spełnienie licznych wymogów formalnych, które mogą hamować realizację innowacyjnych pomysłów. Na przykład, na etapie, gdy z wcześniejszych edycji wiadomo, że dofinansowanie uzyska jedynie co dziesiąty projekt, wymóg zabezpieczenia środków własnych już na poziomie składania wniosku wydaje się mało praktyczny. Zabezpieczenie środków finansowych, na przykład poprzez pozyskanie inwestorów zewnętrznych, staje się znacznie prostsze w momencie, gdy wnioskodawca ma wysoką pewność, że jego projekt zostanie pozytywnie oceniony i zakwalifikowany do dofinansowania. Inwestorzy są bardziej skłonni zaangażować swoje środki, gdy ryzyko niepowodzenia projektu jest ograniczone, a perspektywa uzyskania wsparcia finansowego z programu jest niemal pewna. W przeciwnym razie, wnioskodawca może mieć trudności z przekonaniem inwestorów do współpracy, co dodatkowo utrudnia realizację innowacyjnych pomysłów, zwłaszcza w fazie ich wstępnego rozwoju..

Obecnie nawet zdobycie maksymalnej liczby punktów w kryteriach rankingowych **nie gwarantuje uzyskania dofinansowania**, jeśli choć jedno z kryteriów obligatoryjnych nie zostanie spełnione. Warto zwrócić uwagę, że ocena takich elementów, jak potencjał do wdrożenia wyników modułu, plan prac B+R czy potencjał wnioskodawcy,

opisane wskaźniki w jednym wniosku były akceptowane, a w innym odrzucane. Jeden z moich klientów planował rozbudowę platformy medycznej o rozwiązania AI pomagające lekarzom diagnozować schorzenia nawet kilka lat wcześniej niż obecnie. Ekspert PARP uznał jednak, że prace badawczo-rozwojowe nie mogą polegać na tworzeniu aplikacji biznesowych opartych na istniejących rozwiązaniach” - <https://xyz.pl/kontrowersje-wokol-smart-sciezki-cios-w-innowatorow-ktorzy-nie-maja-pieniedzy/>

odbywa się w systemie zero-jedynkowym (TAK/NIE). Oznacza to, że nie ma możliwości uzyskania częściowej liczby punktów za mniej precyzyjnie zaplanowany harmonogram prac. Jednocześnie wnioskodawca nie ma możliwości zrekompensowania tych niedoskonałości mocnymi stronami projektu, takimi jak wysoki potencjał do transformacji rynku czy innowacyjność wynikająca z planowanych prac B+R, które są oceniane w ramach kryteriów rankingowych. Taki system oceny ogranicza elastyczność i nie pozwala na kompleksowe uwzględnienie wartości merytorycznej projektu.

Jeżeli celem Ścieżki SMART jest „rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych przedsiębiorstw, ukierunkowane na wdrażanie innowacji produktowych lub procesowych (co najmniej na poziomie krajowym), a także cyfryzację, transformację w kierunku zrównoważonego rozwoju, internacjonalizację oraz wzrost kompetencji kadr”, to obecne wymagania dokumentacyjne mogą sugerować konieczność wykazania, że projekt już na etapie składania wniosku posiada w pełni rozwinięte i wzmocnione zdolności w tych obszarach. Taki wymóg może **ograniczać możliwość faktycznego wspierania projektów będących w fazie rozwoju**, co wydaje się nie do końca spójne z deklarowanym celem programu.

Warto również podkreślić wprowadzenie etapowości w procesie oceny. Obecnie, po wprowadzeniu zmian, procedura została podzielona na dwa etapy, co oznacza odejście od dotychczasowego jednoetapowego naboru, który okazał się mniej efektywny. Aktualnie w badanym naborze, w I etapie ocena dokonywana jest w zakresie:

- Kwalifikowalności wnioskodawcy,
- Zgodności z zakresem naboru (jeśli dotyczy),
- Charakteru badawczo-rozwojowego i Innowacyjności rezultatu prac B+R (w przypadku modułu B+R),
- Wyników prac B+R jako przedmiotu wdrożenia i Innowacyjności przedmiotu wdrożenia (w przypadku modułu Wdrożenie innowacji).

Ocena ta dokonywana jest wyłącznie na podstawie informacji zawartych we wniosku przez dwóch ekspertów dokonujących jednomyślnej oceny (decyduje głos eksperta wiodącego). Spełnienie wszystkich wymogów I etapu pozwala projektowi zakwalifikować się do oceny w II etapie, w którym badane są wszystkie pozostałe kryteria (niespełnienie kryteriów pierwszego etapu pozwala natomiast na wniesienie protestu). Powyższe uregulowanie wydaje się być korzystną zmianą, pozwalającą ekspertom odrzucić projekty nie spełniające podstawowych kryteriów naboru, a skupić się na tych najbardziej obiecujących.

Niezrozumiałe jest jednak ustalenie terminów oceny wniosków w I etapie na 75 dni, oraz w drugim etapie na kolejne 75 dni (w przypadku złożenia do 1000 wniosków w

naborze, w przypadku większej ilości wniosków terminy te będą dłuższe). W przypadku złożenia tej samej liczby wniosków co w pierwszym naborze – 1540¹³ – terminy na rozpatrzenie wniosków wyniosą od 105 do 135 dni dla pierwszego etapu i tyle samo dla etapu drugiego, co w konsekwencji może skutkować nawet 9 miesięczną oceną wniosków. W przywołanym pierwszym naborze łączny czas oceny wniosków wyniósł 153 dni, jest więc co najmniej niepokojące, że ocena wyłącznie 4 kryteriów w pierwszym etapie ma okazać się niewiele krótsza niż cały poprzedni nabór.

W celu zwiększenia efektywności naboru, powinno się wprawdzie dążyć do etapowości oceny, ale również do etapowości procesu składania wniosków, tak by w I etapie zainteresowani mogli przedstawiać jedynie wstępną charakterystykę projektu. Pozwoliłoby to nie tylko na szybszą ocenę I etapu, ale też na uniknięcie sytuacji w której wnioskodawcy dokonują czasochłonnego przygotowania pełnego wniosku tylko po to, by po kilku miesiącach dowiedzieć się że nie przeszedł on wstępnej weryfikacji. Zamiast tego mogliby bowiem poświęcić czas i energię na poszukiwanie innych form finansowania.

W Promocji marki innowacyjnych MŚP przewidywany termin zatwierdzenia wyników oceny projektów wynosi 70 dni od zakończenia naboru. Sam nabór jest jednoetapowy. Konkurs ten w założeniu ma cieszyć się mniejszym powodzeniem niż Ścieżka SMART, stąd, biorąc pod uwagę że w regulaminie przewidziano konkretne terminy na uzupełnienia i poprawki wniosku, należy uznać że termin ten został określony prawidłowo.

2.4. Jakość informacji zwrotnej dla wnioskodawców

W celu zbadania informacji zwrotnej dla wnioskodawców, wykonana została analiza wybranych informacji zwrotnych w poprzednich naborach Ścieżki SMART. Informacją dla wnioskodawców w procesie oceny były pytania od ekspertów (na etapie uzupełnień wniosku / wezwań przedpanelowych), a także przedstawienie karty oceny wniosków z kryteriami oraz z uzasadnieniem oceny.

Wnioskodawcy zgłaszali zastrzeżenia co do jakości otrzymywanej informacji zwrotnej. W niektórych przypadkach napotykali na pytania niezwiązane z treścią wniosku, na przykład dotyczące prac budowlanych w projektach, które takich działań nie przewidywały. Często pojawiały się również pytania sformułowane w sposób niejasny, co utrudniało ich zrozumienie. W odniesieniu do kart oceny wskazywano na przypadki, w których oceniający bardzo rozszerzająco traktowali stosowanie kryteriów - nierzadko bez uzasadnienia. Ponadto, w sytuacjach obniżenia oceny, eksperci ograniczali się do lakonicznych stwierdzeń, nie przedstawiając szczegółowych wyjaśnień. Sposób dokonywania oceny sugeruje, że **eksperti mogą nie być w pełni zaznajomieni z dokumentacją aplikacyjną**. Wskazuje na to brak świadomości dotyczący instrukcji

¹³ Po wycofaniu 18 wniosków przez wnioskodawców przed skierowaniem ich do oceny. W drugim naborze złożonych zostało 2722 wniosków. Trzeci nabór dedykowany był Dostępności.

wypełniania wniosków o dofinansowanie, w tym takich aspektów jak ograniczenia dotyczące liczby znaków w polach tekstowych, które mają istotny wpływ na szczegółowość opisu. Zauważano również brak wiedzy o polach wniosku wypełnianych automatycznie. Te okoliczności sprawiają wrażenie, że eksperci nie zapoznali się w pełni z dokumentacją konkursową lub nie przeszli odpowiednich szkoleń przygotowujących do rzetelnej oceny wniosków.

W II naborze Ścieżki SMART wnioskodawcy odnotowali pewną poprawę w zakresie jakości informacji zwrotnej. Ekspertki zaczęły bardziej szczegółowo wskazywać elementy wniosku, które zostały odpowiednio opisane, co przyczyniło się do bardziej konstruktywnej oceny. Niemniej jednak poziom przekazywanych informacji wciąż pozostawia wiele do życzenia. Kluczowym problemem jest **brak odniesienia się do konkretnych pól wniosku**, które budzą wątpliwości ekspertów. Zamiast tego, eksperci koncentrują się na ocenie kryteriów, których zakres nie zawsze jest spójny z poszczególnymi częściami wniosku. Taka praktyka prowadzi do niejasności, ponieważ wnioskodawcy nie wiedzą, do których konkretnych elementów wniosku odnosi się krytyczna uwaga eksperta, np. dotycząca braku precyzji lub niewystarczającego poziomu szczegółowości. To utrudnia poprawne zrozumienie i ewentualne skorygowanie błędów.

3. Przegląd formularza wniosku o dofinansowanie

3.1. Przejrzystość instrukcji wypełniania wniosku

Instrukcja przygotowana zarówno dla naboru „Ścieżka SMART”, jak i dla programu „Promocja marki innowacyjnych MŚP” została opracowana w sposób obszerny, kompletny i przejrzysty, stanowiąc w praktyce podręcznik do realizacji projektu. Dokument ten nie ogranicza się jedynie do informacji technicznych, lecz zawiera również szczegółowe wskazówki, które mają na celu ułatwienie prawidłowego wypełnienia wniosku oraz zapewnienie pełnej zrozumiałości poleceń w poszczególnych jego częściach. Dzięki temu wnioskodawcy mogą w sposób kompleksowy przygotować aplikację zgodnie z wymaganiami konkursu.

Warto jednak zauważyć, że pola formularza wniosku oraz instrukcja ich wypełniania odnoszą się do zakresu informacji wymaganych w poszczególnych polach, a nie bezpośrednio do kryteriów oceny. W praktyce oznacza to, że **wnioskodawcy koncentrują się na prawidłowym uzupełnieniu wniosku zgodnie z instrukcją**, podczas gdy eksperci, zgodnie ze swoim zadaniem, **oceniają projekt w oparciu o kryteria określone w dokumentacji konkursowej**. Może to prowadzić do pewnych rozbieżności w interpretacji, ponieważ wnioskodawca, realizując zalecenia instrukcji, nie zawsze ma pełną świadomość, jak jego odpowiedzi w konkretnych polach będą odnosić się do oceny kryterialnej.

Taka sytuacja może skutkować niezrozumieniem przez wnioskodawcę powodów obniżenia oceny, zwłaszcza w przypadkach, gdy opinie ekspertów dotyczą np. braku precyzji lub niewystarczającej szczegółowości, podczas gdy informacje zostały podane zgodnie z instrukcją. Dla zapewnienia spójności i transparentności procesu oceny, zasadne byłoby rozważenie wprowadzenia większej zgodności pomiędzy zakresem informacji wymaganych w polach wniosku a kryteriami oceny, aby lepiej wspierać wnioskodawców w przygotowaniu aplikacji spełniających oczekiwania zarówno pod względem formalnym, jak i merytorycznym.

3.2. Struktura i szczegółowość budżetu

Nabór „Ścieżka SMART” zawiera obszerny i szczegółowy załącznik budżetowy w postaci modelu finansowego. Jest on dokumentem opierającym się o następujące tabele:

1. Dane Firmy
2. Założenia
3. Sprawozdania finansowe
4. Przychody
5. Koszty operacyjne
6. Środki trwałe
7. Rozliczenie dotacji
8. Kapitał pracujący
9. Finansowanie
10. Moduły
11. Ocena kondycji finansowej
12. Poziom zaliczki-refundacji. Ułatwieniem pozwalającym na skuteczne i prawidłowe wypełnienie modelu jest instrukcja.

Należy zwrócić uwagę na szczegółowy zakres przychodów w projekcie, zawartych w modelu finansowym. Wnioskujący zobowiązany jest do wymienienia danych dotyczących:

- przyszłej sprzedaży produktów i usług
- zmiany stanu produktów
- kosztu wytworzenia produktów na własne potrzeby
- sprzedaży towarów i materiałów

W przypadku projektów innowacyjnych, charakteryzujących się większym ryzykiem, może to prowadzić do negatywnych konsekwencji dla wnioskodawców.

Załącznik w postaci modelu finansowego nie oznacza, że we wniosku nie zostały zawarte pozycje budżetowe. Wręcz przeciwnie, wnioskodawca zobowiązany jest do przedstawienia źródeł finansowania (dofinansowanie i środki prywatne: własne, kredyt, pożyczka, inne). Dla każdego modułu budżet przygotowywany jest odrębnie i zawiera

on wydatki rzeczywiste i koszty uproszczone (dla kosztów pośrednich, w przypadku modułu B+R, oraz modułów cyfryzacja, kompetencje, internacjonalizacja), wraz z uzasadnieniem. Natomiast budżet całościowy wypełniany jest automatycznie w systemie.

Dla naboru Promocja marki innowacyjnych MŚP istnieje oddzielny dla każdego zadania harmonogram rzeczowo-finansowy obejmujący wydatki rzeczywiste wraz z uzasadnieniem i metodą szacowania, a także koszty uproszczone. Podsumowanie budżetu grupuje wydatki pod kątem rodzaju pomocy, zaś budżet całościowy podsumowywany jest automatycznie. Podobnie jak w przypadku naboru SMART, wnioskodawca zobowiązany jest do przedstawienia źródeł finansowania (dofinansowanie i środki prywatne: własne, kredyt, pożyczka, inne).

Należy jednocześnie podkreślić, że w przypadku obydwu naborów istotną pomocą przy wypełnieniu części budżetowej projektu jest instrukcja.

3.3. Jasność wymagań dotyczących załączników

W przypadku naboru „Ścieżka SMART” informację o załącznikach znajdziemy w Regulaminie, stanowiącym że „Załączniki do wniosku (Model finansowy i Plik graficzny uzupełniający opis metody badawczej) są składane zgodnie z ust 1. Wnioskodawca nie może złożyć innych załączników niż wymienione w zdaniu pierwszym.”

Informację o obydwu załącznikach można znaleźć w instrukcji do wniosku, w której w przypadku pliku graficznego została przedstawiona fakultatywność tego dokumentu oraz zastrzeżenie by nie był on rozszerzeniem opisu, a także by nie przekraczał dwóch stron A4. Z kolei model finansowy sporządzany jest według wzoru znajdującego się w dokumentacji naboru.

Powyższe rozwiązanie wymaga przeanalizowania treści dwóch dokumentów pod kątem uzyskania pełnej informacji o wymaganych załącznikach dlatego **rekomenduje się dodanie oddzielnego pliku zawierającego listę wymaganych załączników** do wniosku.

Podobnie w przypadku Promocji marki innowacyjnych MŚP, głównym źródłem informacji o wymaganych załącznikach jest regulamin, prowadzący do instrukcji wypełniania wniosku. Dwa z załączników zostały przedstawione jako obowiązkowe, została jednak wprowadzona także kategoria „inne” do której kwalifikują się dokumenty potwierdzające informacje przedstawione we wniosku załączone w odpowiedzi na wezwanie KOP.

4. Realizacja zasady DNSH w programach FENG

4.1. Definicja zasady DNSH

Zasada DNSH (Do No Significant Harm), a więc „nie czynić poważnych szkód”, stanowi narzędzie zapobiegające wyrządzeniu poważnych szkód środowiskowych w wyniku realizacji inwestycji. Poważnymi szkodami, w myśl przepisów są szkody przeciwko następującym celom środowiskowym¹⁴:

- łagodzeniu zmian klimatu, jeżeli działalność ta prowadzi do znaczących emisji gazów cieplarnianych;
- adaptacji do zmian klimatu, jeżeli działalność ta prowadzi do nasilenia niekorzystnych skutków obecnych i oczekiwanych, przyszłych warunków klimatycznych, wywieranych na tę działalność lub na ludzi, przyrodę lub aktywa;
- zrównoważonemu wykorzystywaniu i ochronie zasobów wodnych i morskich, jeżeli działalność ta szkodzi:
 - dobremu stanowi lub, dobremu potencjałowi ekologicznemu jednolitych części wód, w tym wód powierzchniowych i wód podziemnych; lub
 - dobremu stanowi środowiska wód morskich;
- gospodarce o obiegu zamkniętym, w tym zapobieganiu powstawaniu odpadów i recyklingowi, jeżeli:
 - działalność ta prowadzi do znaczącego braku efektywności w wykorzystywaniu materiałów lub w bezpośrednim lub pośrednim wykorzystywaniu zasobów naturalnych, takich jak nieodnawialne źródła energii, surowce, woda i grunty, na co najmniej jednym z etapów cyklu życia produktów, w tym pod względem trwałości produktów, a także możliwości ich naprawy, ulepszenia, ponownego użycia lub recyklingu;
 - działalność ta prowadzi do znacznego zwiększenia wytwarzania, spalania lub unieszkodliwiania odpadów, z wyjątkiem spalania odpadów niebezpiecznych nienadających się do recyklingu; lub
 - długotrwałego składowania odpadów, co może wyrządzać poważne i długoterminowe szkody dla środowiska;

¹⁴ Rozporządzenie PE i Rady (UE) 2020/852 z dnia 18 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje, zmieniające rozporządzenie (UE) 2019/2088 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R0852&from=PL>

- zapobieganiu zanieczyszczeniu i jego kontroli, jeżeli działalność ta prowadzi do znaczącego wzrostu emisji zanieczyszczeń do powietrza, wody lub ziemi w porównaniu z sytuacją sprzed rozpoczęcia tej działalności; lub
- ochronie i odbudowie bioróżnorodności i ekosystemów, jeżeli działalność ta:
 - w znacznym stopniu szkodzi dobremu stanowi i odporności ekosystemów; lub
 - jest szkodliwa dla stanu zachowania siedlisk i gatunków, w tym siedlisk i gatunków objętych zakresem zainteresowania Unii.

4.2. Zasady wdrażania DNSH w programach FENG

Wdrożenie zasady DNSH do przedsięwzięć finansowanych w perspektywie finansowej 2021-2027 wynika z Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej. Rozporządzenie to ustanawia zasadę „nie czyn poważnych szkód”, na równi z zapisaną w TFUE zasadą zrównoważonego rozwoju, celami ONZ dotyczącymi zrównoważonego rozwoju, oraz porozumienia paryskiego.

Aby zweryfikować, czy program FENG spełnia zasadę DNSH, została wykonana jego ocena¹⁵, w odniesieniu do każdego z celów środowiskowych wymienionych w punkcie 4.1. Ocena ta została wykonana dwuetapowo:

- Etap I - wstępna ocena czy dany instrument może mieć przewidywalny negatywny wpływ na któryś z celów środowiskowych, mająca potwierdzić, czy:
 - moduł/instrument nie ma żadnego albo nie ma znaczącego przewidywalnego wpływu na cel środowiskowy ze względu na swój charakter, i jako taki uznaje się go za zgodny z zasadą „nie czyn poważnych szkód” w odniesieniu do odpowiedniego celu;

¹⁵ Ocena DNSH dla instrumentów planowanych do realizacji w ramach programu Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki
https://www.nowoczesnagospodarka.gov.pl/media/117705/DNSH_FENG_ost.pdf

- moduł/instrument jest monitorowany jako wspierający cel związany ze zmianą klimatu lub cel środowiskowy o współczynniku 100 % i jako taki uznaje się go za zgodny z zasadą „nie czyn poważnych szkód” w odniesieniu do odpowiedniego celu;
- moduł/instrument wnosi „istotny wkład” w realizację celu środowiskowego zgodnie z rozporządzeniem w sprawie taksonomii i jako taki uznaje się go za zgodny z zasadą „nie czyn poważnych szkód” w odniesieniu do odpowiedniego celu.
- Etap II (wykonywany gdy w Etapie I zaistniał przewidywalny negatywny wpływ, a więc twierdząca odpowiedź na przynajmniej jedno z powyższych pytań) - pogłębiona ocena merytoryczna zawierająca:
 - Uzasadnienie
 - Środki zaradcze
 - Rekomendacje zawierające wnioski z dokonanej oceny, które będą mogły zostać wdrożone do Programu na etapie jego realizacji.

Finalnie, ocena zakończyła się na etapie I w przypadku 5 spośród 7 modułów Priorytetu 1 FENG: B+R, Kompetencje, Internacjonalizacja i współpraca międzynarodowa, Zazielenienie przedsiębiorstw, Cyfryzacja (w przypadku dwóch ostatnich potencjalne niekorzystne oddziaływanie może jednak pojawić się w projektach z elementem wdrożeniowym). Z kolei w modułach Infrastruktura B+R, oraz Wdrożenie innowacji, niezbędne okazało się przeprowadzenie oceny merytorycznej w odniesieniu do wszystkich sześciu celów środowiskowych.

4.4. Rekomendacje dla wnioskodawców

Rekomendujemy wnioskodawcom zapoznanie się przed złożeniem wniosku z zasadami 6R, a następnie audyt własnego pomysłu pod kątem realizacji go zgodnie z tymi zasadami. W przypadku gdy ze wstępnego audytu wyniknie, że projekt nie kwalifikowałby się do wypełniania tych zasad, wnioskodawca powinien **wybrać te działania które może zmodyfikować pod kątem zgodności z zasadami** i zmienić swój projekt.

Należy również pamiętać o dobraniu adekwatnych (spójnych, mierzalnych, weryfikowalnych w sposób obiektywny i realnych do osiągnięcia) wskaźników do zasady 6R, gdyż będą one podlegać kontroli na etapie projektu.

5. Wnioski i rekomendacje w zakresie zrozumiałości kryteriów, formy i procesu oceny oraz wskazanie kierunków i postulatów które umożliwiają poprawę procesu aplikowania o środki

5.1. Podsumowanie głównych wniosków

Analiza programu „Ścieżka SMART” wskazuje, że mimo ambitnych założeń, jego obecna formuła w ograniczony sposób realizuje postawione cele. Program, którego głównym zadaniem jest wspieranie projektów badawczo-rozwojowych prowadzących do powstania lub wdrożenia innowacyjnych rozwiązań o co najmniej krajowym zasięgu, **napotyka na liczne problemy strukturalne**. Nadmierna biurokratyzacja procesu aplikacyjnego oraz brak równowagi między kryteriami obligatoryjnymi a rankingowymi znacząco utrudniają dostęp do finansowania. Kryteria obligatoryjne, oceniane w sposób zero-jedynkowy, pełnią kluczową rolę w eliminacji projektów, niezależnie od ich potencjału innowacyjnego. Dodatkowo, nieefektywna organizacja naboru i problemy proceduralne, takie jak braki kadrowe czy niedoskonałości systemu informatycznego, potęgują trudności w osiągnięciu zakładanych rezultatów. W rezultacie program bardziej skupia się na formalnej poprawności wniosków niż na faktycznym wspieraniu innowacji, co wymaga pilnej optymalizacji procedur i dostosowania do potrzeb wnioskodawców.

5.2. Rekomendacje dotyczące zrozumiałości kryteriów oceny

W celu poprawy zrozumiałości i sprawiedliwości kryteriów oceny, zaleca się wprowadzenie systemu punktowego w przypadku kryteriów obligatoryjnych. W tym modelu przyznanie 0 punktów eliminowałoby projekt z możliwości ubiegania się o środki, natomiast wyższe oceny punktowe, choć wpływałyby na końcową ocenę projektu, nie prowadziłyby do jego automatycznego odrzucenia. Takie podejście **pozwoiłoby uniknąć sytuacji, w których wartościowe i innowacyjne projekty są eliminowane na wczesnym etapie**, podczas gdy projekty mniej innowacyjne, ale spełniające wszystkie obligatoryjne wymogi, uzyskują finansowanie.

Dodatkowo, rekomenduje się wprowadzenie minimalnej punktacji, której przekroczenie stanowiłoby warunek niezbędny do uzyskania dofinansowania. Zgodnie z wnioskami Najwyższej Izby Kontroli, wprowadzenie minimalnej liczby punktów wymaganej do rekomendowania projektu pozwoliłoby na finansowanie wyłącznie najwyżej ocenianych przedsięwzięć. Taki mechanizm umożliwiłby zachowanie części alokacji środków, które mogłyby być przeznaczone na bardziej innowacyjne projekty w kolejnych naborach. Tym samym ograniczono by ryzyko przekazywania środków publicznych na projekty, które nie wykazują wysokiego poziomu innowacyjności lub nie mają istotnego wpływu na rynek. Wprowadzenie tych zmian sprzyjałoby lepszej

realizacji celów programu i efektywniejszym wykorzystaniu dostępnych środków publicznych.”¹⁶.

5.3. Rekomendacje dotyczące formy i standaryzacji procesu oceny

W celu zwiększenia transparentności i obiektywności procesu oceny, rekomenduje się wprowadzenie kilku kluczowych zmian w jego formie i standaryzacji. Przede wszystkim, podobnie jak w punkcie 5.2, **zaleca się zastosowanie systemu punktowego** również w kryteriach obligatoryjnych, co pozwoliłoby na bardziej precyzyjną i zróżnicowaną ocenę projektów.

Dodatkowo, rekomendujemy ustanowienie minimalnego czasu na omówienie każdego projektu lub modułu podczas Panelu Komisji Oceny Projektów (KOP). Taki standard czasowy zapewniłby rzetelną i szczegółową analizę każdego wniosku, minimalizując ryzyko powierzchownych ocen.

W przypadku oceny projektów w I etapie naboru, sugerujemy, aby w sytuacjach braku konsensusu między dwoma ekspertami, decyzja nie opierała się wyłącznie na głosie eksperta wiodącego. Zamiast tego projekt powinien zostać poddany dodatkowej ocenie przez trzeciego eksperta, co zwiększyłoby obiektywizm procesu.

Natomiast w II etapie oceny rekomendujemy wykreślenie zapisu, który pozwala na ocenę projektu przez jednego eksperta. Taki mechanizm nie tylko poprawiłby jakość ocen, ale również zapewnił większą wiarygodność i kolegalność decyzji podejmowanych w ramach naboru. Implementacja tych rekomendacji wpłynęłaby pozytywnie na standaryzację i efektywność całego procesu.

Analiza programu „Ścieżka SMART” wskazuje na szereg wyzwań, które mogą ograniczać jego efektywność w realizacji założonych celów. Jednym z kluczowych problemów jest **nadmierna biurokratyzacja procesu aplikacyjnego**. Program, którego celem jest finansowanie projektów badawczo-rozwojowych kończących się powstaniem lub wdrożeniem innowacyjnych rozwiązań (o co najmniej krajowej skali nowości), wymaga od wnioskodawców przedstawienia szczegółowego i złożonego wniosku już na wstępnym etapie aplikowania o środki.

Wprowadzenie uproszczonej wersji wniosku oraz etapowego podziału procesu oceny mogłoby znacząco usprawnić procedurę aplikacyjną. Na początkowym etapie ocena skupiałaby się na wstępnej analizie potencjału projektów i ich zgodności z celami programu, co pozwoliłoby na szybszą weryfikację kluczowych założeń koncepcyjnych.

¹⁶ https://www.nik.gov.pl/kontrola/wyniki-kontroli-nik/pobierz,lwr~i_23_001_202403140851081710402668~id0~01,typ,kj.pdf s.22.

Dzięki temu wnioskodawcy nie byłoby zobowiązani do przygotowywania szczegółowego biznesplanu na wstępnym etapie, co ograniczyłoby obciążenia administracyjne i skróciło czas potrzebny na złożenie aplikacji. Dopiero po zaakceptowaniu koncepcji projektu konieczne byłoby opracowanie szczegółowego biznesplanu, co pozwoliłoby na bardziej efektywne wykorzystanie zasobów zarówno po stronie wnioskodawców, jak i oceniających. Pozwoliłoby to na wstępną ocenę potencjału projektu, ograniczając konieczność angażowania zasobów w pełne opracowanie wniosku na wczesnym etapie, gdy nie jest jeszcze pewne, czy projekt ma szansę na dofinansowanie. Takie rozwiązanie skróciłoby czas przygotowania aplikacji i zwiększyło dostępność programu dla szerszego grona przedsiębiorstw.

5.4. Kierunki przyszłych działań

W dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości społeczno-gospodarczej istotne jest dostosowanie procesu aplikacyjnego do potrzeb przedsiębiorstw, które prowadzą projekty badawczo-rozwojowe. Obecny model naborów i oceny projektów wymaga usprawnień, aby lepiej odpowiadać na wyzwania rynkowe i technologiczne. W związku z tym rekomendujemy następujące kierunki przyszłych działań:

- **Zwiększenie częstotliwości naborów**

W aktualnym modelu uzyskiwania dofinansowania od momentu zaplanowania projektu dotyczącego innowacji do rozpoczęcia realizacji projektu często upływa ponad rok. Taki czasochłonny proces nie tylko zmusza wnioskodawców do zawieszenia działań do momentu rozstrzygnięcia konkursu, ale również naraża ich na ryzyko, że ich innowacja zostanie opracowana i wdrożona przez konkurencję. Aby zminimalizować te zagrożenia, rekomendujemy zwiększenie częstotliwości naborów, co pozwoliłoby przedsiębiorstwom szybciej reagować na zmiany rynkowe i technologiczne oraz lepiej synchronizować swoje działania z procesami finansowania.

- **Odmienne etapowanie projektów**

Proponujemy wprowadzenie dwuetapowego procesu aplikacyjnego, który skróci czas i zmniejszy obciążenia administracyjne w początkowej fazie. W pierwszym etapie wnioskodawcy składaliby uproszczone wnioski zawierające podstawowe informacje o projekcie oraz jego zgodności z celami programu. Ocena tych wniosków powinna być realizowana w maksymalnie 30 dni i opierać się na kluczowych kryteriach kwalifikacyjnych. Projekty, które spełnią podstawowe wymogi, byłyby kierowane do drugiego etapu, gdzie

wnioskodawcy przygotowawali by pełne wnioski, obejmujące szczegółowy biznesplan, harmonogram oraz budżet.

- **Skrócenie czasu oceny i usprawnienie procesu decyzyjnego**

Kluczowym elementem proponowanych zmian jest również skrócenie czasu oceny projektów w obu etapach oraz wprowadzenie bardziej zautomatyzowanego procesu administracyjnego. Rozwiązanie to pozwoliłoby na szybsze rozstrzygnięcie konkursów oraz zmniejszenie obciążenia kadrowego instytucji odpowiedzialnych za ocenę wniosków.

- **Szkolenia dla ekspertów oceniających**

W celu zapewnienia spójności i wysokiej jakości procesu oceny, konieczne jest wprowadzenie regularnych szkoleń dla ekspertów. Szkolenia te powinny obejmować nie tylko aspekty techniczne dotyczące procedur i kryteriów oceny, ale także zagadnienia związane z oceną innowacyjności, potencjału rynkowego oraz specyfiki projektów badawczo-rozwojowych.

- Ocena projektów powinna być przede wszystkim zadaniem Komisji Oceny Projektów (KOP), składającej się z pracowników PARP, którzy posiadają kompleksową wiedzę na temat zasad i celów programu. Eksperci zewnętrzeni, pełniąc rolę pomocniczą, powinni opiniować jedynie wybrane, specjalistyczne kwestie, takie jak innowacyjność projektu. Ograniczenie roli ekspertów zewnętrznych do oceny merytorycznych aspektów o charakterze eksperckim pozwoliłoby na bardziej efektywne i spójne przeprowadzanie procesu oceny. Taki podział odpowiedzialności zapewniłby również większą transparentność i pozwolił na zachowanie nadrzędnej roli KOP w procesie decyzyjnym, gwarantując, że końcowa ocena będzie zgodna z celami programu i jego kryteriami.

Wprowadzenie powyższych działań pozwoliłoby nie tylko na przyspieszenie i usprawnienie procedur, ale również na lepsze dopasowanie programu do potrzeb przedsiębiorstw, zwiększając jego efektywność i wpływ na rozwój innowacji w Polsce.

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki

Poglądy wyrażone w publikacji nie muszą odzwierciedlać oficjalnego stanowiska Unii Europejskiej, Funduszu, ani Ministerstwa.